

Rättsfilosofi

[Konstitutionell rätt](#) - [Rättsfilosofi](#) - [Rättsstaten](#) - [Det svenska statsskicket](#) - [Rättigheter](#) - [Aktörer - makt och ansvar](#) - [Lagstiftning, normhierarki och rättskällor](#)

Legitimitet och rättsfilosofi

Frågor om vem som ska bestämma, varför vi ska lyda lagar och när en regel är legitim har diskuterats i århundraden. Olika filosofer har gett olika svar, beroende på hur de ser på människan och samhället. Ytterst är det en fråga om legitimitet: varför vi accepterar och erkänner makt som giltig och rättmätig.

Vi ska kortfattat titta på några klassiska tänkare: Hobbes, Locke, Rousseau och Montesquieu. De har alla på olika sätt påverkat hur vi ser på stat, makt och lagar än idag.

Med offentlig makt menar vi den auktoritet vi tillsammans har valt att erkänna för att skapa ordning, rättvisa och gemensamma spelregler i det samhälle vi delar. Legitimitet handlar om varför denna makt accepteras av medborgarna – varför vi tycker att det är rätt och rimligt att lyda de beslut som staten fattar.

För att förstå hur man har resonerat om offentlig makt och legitimitet behöver vi titta på några av de viktigaste filosoferna och deras teorier. Ett begrepp dessa filosofer använde för att diskutera dessa begrepp på var samhällskontrakt.

Samhällskontraktet är en teoretisk idé om att människor gemensamt ger staten makt i utbyte mot skydd och ordning. Det är en filosofisk grundtanke om varför staten överhuvudtaget har rätt att styra.

Vad samhällskontraktet ska innehålla och hur den offentliga makten ska fördelas har förstås inget givet svar och olika tänkare har resonerat väldigt olika om hur man ska fördela makten, med väldigt olika förklaringar. Vi ska mycket kortfattat titta på några få principer som introducerats historiskt och som delvis gäller för vår tid.

Naturtillståndet - Thomas Hobbes

Thomas Hobbes (1588–1679) såg människan som i grunden självisk och styrd av rädsla och egenintresse. Utan regler och en stark makt blir det kaos, ett "allas krig mot alla". För att undvika detta måste människor ingå ett samhällskontrakt där de ger makten till en stark härskare (en suverän). Suveränens uppgift är att skapa ordning och trygghet genom regler som upprätthålls. Först då kan människor känna sig fria.

Kort: Regler är nödvändiga för att undvika kaos – en stark makt skapar trygghet.

Rättigheter - Locke

John Locke (1632–1704) hade en mer positiv syn på människan och såg henne som i grunden förnuftig. Han menade att alla människor har naturliga rättigheter, t.ex. rätten till liv, frihet och egendom. Dessa rättigheter är inte något staten ger, utan de är eviga och gäller oberoende av vem som styr. Statens uppgift är att skydda dessa rättigheter. Om en härskare bryter mot dem, har folket rätt att göra uppror.

Kort: Regler är legitima om de skyddar våra rättigheter.

Folksuveränitet - Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) menade att all legitim makt ytterst kommer från folket – folksuveräniteten. Människor ingår ett samhällskontrakt med varandra: vi ger staten makt att styra, men bara om den gör det för det gemensamma bästa. Missbrukar staten sin makt har folket rätt att förändra eller avskaffa den. Denna idé syns tydligt i RF 1:1: "All offentlig makt i Sverige utgår från folket."

Utöver folksuveränitet förespråkade Rousseau det som kallas allmänviljan. Det är ett begrepp som ska fånga att beslut inte bara ska baseras på majoritetens vilja. Istället gäller det att sträva mot ett beslut som är bäst för hela samhället.

I Sverige är detta begrepp källan till svensk offentlig makts legitimitet. Varför ska vi som medborgare lyda den offentliga makten? För att makten kommer från oss själv.

Maktdelningsläran - Montesquieu

Maktdelningsläran är tanken att makten måste delas mellan olika organ – lagstiftande, verkställande och dömande – som är jämbördiga och oberoende av varandra. På så sätt kan de kontrollera varandra och förhindra maktmissbruk. I Sverige har vi något som påminner om detta, men skillnaden är viktig: här gäller folksuveränitet, och riksdagen är högst i maktordningen. Regering och domstolar är bundna av de lagar riksdagen beslutar om.

Maktdelningsläran förutsätter att lagstiftande (riksdag), verkställande (regeringen) och dömande (domstolar) makt alla har makt över varandra på ett eller annat sätt.

From:
<https://www.juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:
<https://www.juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=konstitutionellraett:rattsfilosofi1&rev=1756905167>

Last update: 2025/09/03 13:12

